

Grönlandskrisen

Implikationer för transatlantisk och global säkerhet

Alina Engström och Olof Kronvall (red.)

De transatlantiska relationerna har skakats av den kris som utlöstes av president Donald Trumps territoriella anspråk på Grönland. Trump antydde att USA var berett att använda militärt våld för att nå sina mål. Utöver Danmark och det självstyrande Grönland kom krisen att snabbt involvera hela Europa och fundamentala problem i den transatlantiska relationen blottades. Även om krisen är tillfälligt avvärjd, kan den återigen blossa upp. Detta memo analyserar centrala aktörers agerande under krisen och diskuterar vilka följder den kan få för transatlantisk, europeisk och global säkerhet.

GRÖNLANDSKRISEN ÄR LÅNGT mer än en bilateral dansk-amerikansk fråga. Den har föranlett omfattande diskussion om slutet för Nato, det transatlantiska förhållande som har existerat sedan 1945 och den regelbaserade världsordning i vilken Nato är en komponent.

Nato har ofta utsatts för svåra påfrestningar under hela sin existens sedan 1949. Alliansens undergång har förutspåtts flera gånger. Den består fortfarande, men krisen kan också visa sig vara början till slutet för Nato i dess nuvarande form.

Danmarks statsminister Mette Frederiksen underströk tidigt att ett amerikanskt militärt agerande mot Grönland skulle innebära slutet för Nato och den europeiska säkerhetsordningen. Under krisens mest brännande fas hävdade Kanadas premiärminister Mark Carney att den internationella regelbaserade världsordningen har ersatts av en ordning där stormakter hänsynslöst utnyttjar sin makt.

Denna studie analyserar ett antal centrala aktörer – USA, Danmark och Grönland, Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Danmarks nordiska grannar, Baltikum, Polen, Nato, EU, Ryssland och Kina – och drar tentativa slutsatser gällande deras agerande och hur krisen kan komma att påverka deras säkerhetspolitik framöver, i första hand under de kommande fem åren.

Grönlandsfrågan är knappast löst, utan kan förväntas förbli ett element i USA:s relationer med Europa, Ryssland och Kina. Från USA:s sida kan man generellt förvänta sig ett fortsatt hårt agerande mot allierade och ett minskat engagemang i Europa. Natoallierade måste ta ställning till huruvida agerandet främst är knutet till Trump eller om vi ser en mer grundläggande amerikansk

omorientering, samt hur man ska balansera anpassning och motstånd i förhållande till USA. Europa agerade relativt enigt under krisen, men det är osäkert både om enigheten kommer att bestå och om Europa kan mobilisera de resurser som krävs när USA:s roll i transatlantisk säkerhet kraftigt förändras. Krisen medförde vinster för Ryssland och Kina. Exempel är förskjuten uppmärksamhet från Rysslands krig i Ukraina och en möjlig öppning för Kina att stärka de ekonomiska banden till Europa på USA:s bekostnad.

Denna inledning följs av en kort historisk bakgrund och en översikt över krisens förlopp. Därefter analyseras de utvalda aktörerna. Memot avslutas med en diskussion av säkerhetspolitiska implikationer, även i ett något längre tidsperspektiv.

HÄNDELSEFÖRLOPP

När Danmark 1940 ockuperades av Nazityskland kastades Grönland, som hade varit en dansk koloni sedan 1721, in i storpolitiken. Ön, som bl.a. var viktig för skyddet av amerikanska konvojer till Europa, var under amerikanskt militärt beskydd 1941—1945. Under det kalla kriget spelade Grönland en viktig roll i försvaret av Nordamerikas luftrum och Nordatlanten. Danmark avböjde 1946 ett (icke-offentligt) amerikanskt erbjudande om att köpa Grönland, men 1951 upprättades ett dansk-amerikanskt försvarsavtal som tillät omfattande amerikansk närvaro på Grönland.

Efter det kalla kriget minskade USA:s intresse för Grönland, men det ökade igen från 2014 mot bakgrund av den skärpta stormaktskonkurrensen globalt och i Arktis. Trump föreslog 2019 offentligt att USA skulle

köpa Grönland. Detta avvisades av Danmarks statsminister Frederiksen som ”absurt”, vilket fick Trump att bl.a. ställa in ett planerat besök i Danmark.

När Trump åter valdes till president 2024 tilltog spänningarna i Grönlandsfrågan, och i december 2025 utvecklades den till en kris när Trump upprepade att USA behöver kontrollera Grönland för sin nationella säkerhet, med hänvisning till hot från Ryssland och Kina. Danmarks och Grönlands regeringar uttalade att en amerikansk annektering var oacceptabel. Samtidigt uttryckte de intresse för samarbete med USA.

I början av januari gjorde Frankrikes, Tysklands, Italiens, Polens, Spaniens, Storbritanniens och Danmarks regeringschefer ett gemensamt uttalande där de uttryckte sitt intresse för arktisk säkerhet och samarbete med USA, samtidigt som de gav sitt stöd för Danmarks och Grönlands territoriella integritet.

Den 14 januari mötte, på dansk begäran, USA:s utrikesminister Marco Rubio och vicepresident J.D. Vance Danmarks och Grönlands utrikesministrar i Washington. Efter mötet sade den danske utrikesministern att ”grundläggande meningsskiljaktigheter” kvarstod men att diskussioner skulle fortsätta. En dansk-amerikansk arbetsgrupp bildades också.

Samtidigt bjöd Danmark in USA att delta i militärövningen Arctic Endurance på Grönland. USA avböjde, men Frankrike, Tyskland, Storbritannien, Sverige, Norge, Finland, Nederländerna, Island och Belgien tackade ja. Trump hotade då att införa tullhöjningar på 10 procentenheter mot flera av dessa länder, däribland Sverige. Detta utlöste intensiv aktivitet inom EU. Den 20 januari beslutade Europaparlamentet att suspendera ratificeringen av 2025 års handelsavtal med USA. Inom EU diskuterades även införandet av egna tullar mot USA samt användandet av EU:s mest kraftfulla ekonomiska instrument: anti-tvångsinstrument (*EU Anti-Coercion Instrument*). Instrumentet möjliggör för EU att vidta kraftfulla motåtgärder för att skydda mot påtryckningar från tredje part, något som har kommit att omtalas som den s.k. ”handelsbazookan”.

Den 21 januari ändrade Trump sin hållning på betydande punkter. Under sitt tal på det världsekonomiska forumet i Davos vidhöll han att USA borde äga Grönland, men sade att han inte avsåg använda våld för att ta över ön. Han ställde också in tullhöjningarna mot länder som medverkade i Arctic Endurance. Efter samtal med Natos generalsekreterare Mark Rutte sade Trump att det fanns ett ramverk för en framtida uppgörelse om Grönland. Grönlandskrisen gick därmed in i en ny och lugnare fas.

Inom NATO diskuteras ökad närvaro i Arktis, och Danmark/Grönland har sagt sig villiga att diskutera med USA, inklusive robotförsvaret *Golden Domes* utsträckande till Grönland. Men den mer specifika innebörden av ”Davos-lösningen” är oklar. Det är t.ex. okänt vad man eventuellt har kommit överens om och huruvida det finns samsyn gällande dansk suveränitet.

USA – NY POLITIK, NY STIL

USA:s agerande kring Grönland förstås bäst som ett uttryck för både Trumpadministrationens bredare säkerhetspolitiska kursändring och president Trumps normbrytande ledarstil. Trump har konsekvent kritiserat sina företrädare för att ha lett landet i fel riktning – kulturellt, socialt, ekonomiskt och säkerhetspolitiskt. Kritiken riktar sig bl.a. mot USA:s roll som garant för den regelbaserade globala ordningen, vilken betraktas som en belastning. Enligt Trumpadministrationen betalar USA kostnaderna för en ordning som man systematiskt missgynnas av, genom t.ex. ofördelaktiga handelsavtal och onödigt subventionerande av allierades säkerhet. Multilaterala institutioner ses med djup misstänksamhet. Administrationen hävdar också att amerikansk utrikes- och säkerhetspolitik ofta har varit alltför baserad på missriktad ideologi och abstrakta värderingar, snarare än konkreta amerikanska intressen.

Mot denna bakgrund säger sig administrationen vilja radikalt omforma den internationella ordningen och snäva in definitionen av det nationella intresset. Det innebär att reducera åtaganden och beroenden och att sätta vad man uppfattar som USA:s intressen främst. Transaktionalism, krav på reciprocitet och fokus på konkreta vinster här och nu är centrala. Tillsammans med Trumps sätt att fatta beslut och agera i offentligheten kan detta ge bilden av en kortsynt och impulsstyrd politik, men detta utesluter inte långsiktigt strategiskt tänkande inom administrationen.

Stormaktskonkurrens, särskilt med Kina, utgör en central drivkraft. USA prioriterar att säkra den västra hemisfären och begränsa andra stormakters inflytande där, medan ambitionen i andra regioner är att etablera maktbalanser som gynnar USA snarare än att upprätthålla en sammanhållen internationell ordning. En konsekvens är att allierade, särskilt i Europa, förväntas bära större ansvar för sin egen säkerhet istället för att, som man uppfattar det, åka snålskjuts på USA:s militära styrka.

Trumpadministrationens kritik mot Europa gäller inte bara hård säkerhet. Man beskriver delar av Europa som ekonomiskt överreglerade och hotade av civilisatorisk kollaps p.g.a. massinvandring, ifrågasätter flera

europiska regeringars demokratiska legitimitet och lovordar ”patriotiska” partier. EU ses som en symbol både för Europas missriktade politik på flera områden och en av de institutioner som hänsynslöst har utnyttjat USA:s generositet och välvilja. Europeisk kritik mot USA och den kursändring Trump står för uppfattas som otacksam och kortsiktig. Ur Trumpadministrationens perspektiv riskerar flera europeiska stater, om ingen kursändring sker, att successivt bli en belastning snarare än en tillgång – för USA, Nato, den regionala maktbalansen och den västerländska civilisationen, något som man inte är beredd att acceptera.

Flera av dessa linjer återspeglas i Trumpadministrationens Grönlandspolitik – stormaktskonkurrens med Kina och Ryssland, USA:s roll i den västra hemisfären, argumentet att Danmark och Nato inte kan försvara Grönland – och strategiska överväganden kan ha spelat en roll som drivkrafter. Till bilden hör också USA:s planer kring robotförsvaret *Golden Dome* och Grönlands tänkta roll i försvaret mot ryska och kinesiska kärnvapenrobotar, en aspekt som kan få ökad betydelse efter START-avtalets upphörande.

Samtidigt har Trumps speciella ledarstil med radikala utspel, konfrontation, hot och smicker, hög budgivning, personifiering av politiken och dominans över nyhetscykeln satt sin prägel på USA:s agerande. Hans bakgrund i fastighetssektorn samt strävan efter ett historiskt eftermäle i linje med tidigare presidenter förknippade med territoriell expansion kan ha varit väl så viktiga drivkrafter för hans agerande före och under krisen. Vetskapen om att mellanårsvalet 2026 kan begränsa Trumps handlingsutrymme kan också ha bidragit till hans vilja att agera snabbt och avgörande.

Trumpadministrationen är beredd att använda hårda medel för att nå sina mål. Presidenten föredrar bilateral interaktion där man fullt ut kan utnyttja USA:s ekonomiska, politiska och militära tyngd för att pressa fram eftergifter från mindre aktörer – något som är svårare inom multilaterala ramverk. Förhållningssättet kan beskrivas som aggressiv unilateralism: USA tar kortsiktiga risker för att långsiktigt stärka sin strategiska position, med begränsad konsultation av allierade och partners – eller, i fallet Danmark/Grönland, i direkt konfrontation med dem. Man skulle även kunna säga att Trump inkasserar kortsiktiga vinster på bekostnad av USA:s långsiktiga position.

Trump hot om tullar mot europeiska länder som deltog i Arctic Endurance avviker från tidigare praxis i de transatlantiska relationerna men ligger i linje med hans tidigare agerande som president. Det är oklart om

Trump avsåg att verkställa sina hot om våldsanvändning mot en Natoallierad, men oavsett detta representerar yttrandena något nytt både i förhållande till hans första mandatperiod och historiskt.

Det faktum att Trump backade från sina krav kan ha haft flera orsaker, däribland betydande partiöverskridande motstånd i kongressen och från den amerikanska allmänheten, EU:s hot om ekonomiska motåtgärder, Natoallierades stöd till Danmark och Mark Ruttes intervention. Djupare analys av vad som fick Trump att backa, och synen på vilken faktor som var mest drivande i agerandet, kommer att ha viktiga implikationer för europeiska aktörers USA-politik och hanteringen av framtida transatlantiska kriser.

Grönlandskrisen kan blossa upp igen, och nedtoningen bör inte tolkas som en ändring av den övergripande säkerhetspolitiska kursen med element som fundamental kritik mot den regelbaserade världsrorden och dess institutioner, ett snävt definierat nationellt intresse, unilateralism, en hårdare politik mot allierade och kanske t.o.m. expansion på deras bekostnad och våldsanvändning emot dem. Kombinationen av USA:s strategiska kursändring och Trumps ledarstil bidrar till betydande osäkerhet kring både USA:s mål och hur långt landet är berett att gå för att nå dem.

DANMARK OCH GRÖNLAND - RIKSGEMENSKAPEN UNDER PRESS

President Trumps anspråk på Grönland har initierat en fundamental omprövning av dansk säkerhetspolitik. Den dansk-amerikanska säkerhetsrelationen har rötter från andra världskriget, och sedan kalla krigets slut har Danmark profilerat sig som en aktiv Natomedlem och en av USA:s mest lojala allierade. Samtidigt var danska politiker inte redo att öka försvarsutgifterna till den nivå som USA önskade. Trumps krav på allierade att kraftigt öka försvarssatsningarna och önskan att köpa Grönland, vilket framkom redan under hans första mandatperiod, ledde dock till ett brutalt uppvaknande bland danska och grönländska politiker.

Danska och grönländska politiker var därför förberdda när Trumps krav på att få kontroll över Grönland återkom i slutet av 2025. Under krisen upprätthöll de en nära dialog, förmedlade ett enat budskap och agerade proaktivt. De signalerade att Danmarks och Grönlands suveränitet och territoriella integritet måste respekteras, begärde möte med amerikanska företrädare, konsulterade allierade och annonserade en utökad övningsverksamhet på och kring Grönland, till vilken flera allierade bidrog. Statsminister Frederiksen tydliggjorde att ett

amerikanskt militärt agerande mot Grönland skulle innebära slutet för Nato och den nuvarande europeiska säkerhetsordningen. Danska politiker drog slutsatsen att man var tvungen att bemöta USA:s krav och markera att Danmark tog sin suveränitet och säkerheten i Arktis på allvar, vilket innebar att man inte tvekade att försvara ön om nödvändigt.

Trots den politiska enighet som uppvisades i samband med den akuta fasen av krisen är Danmarks relation till det självstyrande Grönland komplicerad. Det finns en grönländsk bitterhet mot historisk dansk kolonialpolitik som än idag präglar relationen. Sedan det utökade självstyret infördes 2009 har Danmark huvudansvaret för säkerhets- och försvarspolitik, ekonomisk politik och rättsväsende inom riksgemenskapen (*Rigsfaellesskabet*) som omfattar Danmark, Grönland och Färöarna. Strävanden mot grönländsk självständighet finns dock kvar, även om frågan för närvarande verkar ha hamnat längre ner på dagordningen. Så länge Grönland är en del av riksgemenskapen är det möjligt att hantera och begränsa det ryska, kinesiska och amerikanska inflytandet, men vid full självständighet skulle den möjligheten försvinna.

Kombinationen av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och amerikanska krav har lett till en rad satsningar för att stärka det danska försvaret. Saknade förmågor anskaffas i snabb takt, och under 2025 har två upprustningspaket med fokus på Arktis presenterats. Syftet är att motverka rysk maktprojektion i Arktis och Nordatlanten och paketen innehåller satsningar på förmågor för att kunna upptäcka ryska flygplan, fartyg och ubåtar i farvattnen mellan Grönland, Island och Storbritannien (GIUK-gapet).

Danska försvarssamarbeten och investeringar har balanserats om från att tidigare ha varit huvudsakligen transatlantiskt inriktade till att bli mer fokuserade på det nordiska närområdet och europeiska stormakter. Hur omfattande denna omsvängning kommer att bli beror i stor utsträckning på om, och i så fall hur, Grönlandskrisen kommer att lösas. Indikationer på att Danmark skulle göra en mer omfattande omprioritering från USA mot Europa är att förhandlingarna med USA bryter samman, att det grönländska självstyret mer eller mindre frivilligt väljer att ansluta sig till USA mot ekonomisk ersättning, att det snarare är europeiska allierade än Nato som organisation som tar ansvar för säkerheten i Nordatlanten och europeiska Arktis, att den danska eller grönländska folkliga opinionen kräver att försvarsavtalet från 1951 rivs upp samt att Danmark på ett radikalt sätt prioriterar europeisk försvarsmateriel framför amerikansk.

E3 - UPPSLUTNING BAKOM DANMARK

Europas tre stormakter (E3) – Frankrike, Storbritannien och Tyskland – har under efterkrigstiden haft olika relationer och samarbeten med USA, men även med EU. Storbritannien har en historisk allians med USA och därtill ett strategiskt beroende av amerikanska komponenter till den nationella kärnvapenstyrkan. Tyskland har byggt sin säkerhetspolitiska identitet kring en stark transatlantisk länk, en omfattande amerikansk militär närvaro i landet samt sitt medlemskap i Nato. För Frankrike har relationen till USA kännetecknats av ett mer kritiskt förhållningssätt, med en stark vilja till oberoende. Den franska kärnvapenstyrkan är, till skillnad från Storbritanniens, autonom och inhemskt producerad i Frankrike. Såväl Tyskland som Frankrike är centrala för samarbetet inom EU, till skillnad från EU-skeptikern Storbritannien som anslöt sig till EEC först 1973 och utträdde ur EU 2020. Under 2025 har Storbritannien, till viss del Tyskland och i mindre grad Frankrike, sökt tillmötesgå Trump. Trots dessa olikheter har samtliga tre stater reagerat kraftigt på Trumps anspråk på Grönland och slutit upp bakom Danmark.

Utökat engagemang i Arktis

Under de senaste åren har E3-ländernas engagemang ökat i Arktis. Storbritannien har länge sett sig själva som en nära granne till regionen och engagerat sig i Natos militära övningar och senast det strategiska konceptet Atlantic Bastion. Syftet med detta koncept är att utveckla förmågan att jaga ryska ubåtar, bl.a. i GIUK-gapet. Storbritannien har även initierat och leder Joint Expeditionary Force (JEF), en snabbinsatsstyrka i första hand avsedd för insatser i Östersjöområdet, Nordatlanten och Arktis.

I Tysklands och Frankrikes fall har engagemanget accentuerats på senare tid. Den tyska marinen har under det gångna året både lett och deltagit i operationer med avsikt att öka Natos avskräckning i Arktis och Nordatlanten. Tyskland har signalerat sin avsikt att utöka engagemanget längs med Natos norra flank och att delta i framtida operationer. I juli 2025 lanserades en ny fransk försvarsstrategi för Arktis som syftar till att utöka Frankrikes närvaro och inflytande i Arktis, att fördjupa samarbetet med arktiska allierade, samt att anpassa fler militära förmågor till regionens kravbild.

Trump's utspel satte E3-ländernas engagemang i Arktis på prov. Samtliga länder signalerade tidigt sitt stöd till Danmark och Grönland såväl politiskt som militärt. De ingick samtliga i den grupp om åtta allierade stater som skickade militär personal till ön och uttryckte stöd för Danmark och Grönland i gemensamma uttalanden.

Varierade reaktioner på tullhotet

Frankrikes och Tysklands reaktioner på Trumps hot om tullar har varit starkare än Storbritanniens. Frankrikes president Emmanuel Macron beskrev hotet som utpressning och sökte mobilisera stöd bland andra europeiska ledare för att – om situationen krävde – aktivera EU:s anti-tvångsinstrument. Även den tyska regeringen var tydlig med att samtliga ekonomiska motåtgärder låg på bordet.

Den franske presidenten har varnat för att en acceptans av ”den starkes rätt” skulle leda till ”nykolonialism” och ”vasallskap”. I Paris finns en igenkänning med Danmarks situation. Frankrike har tretton utomeuropeiska territorier runt om i världen, och det finns farhågor om att Trumps anspråk på Grönland skulle kunna leda till ett prejudikat som hotar den franska suveräniteten över dessa områden.

Om Macrons frispråkighet kan förstås i ljuset av en fransk utrikespolitisk tradition var Keir Starmer uttalande – om att Storbritannien inte kommer att vika sig – mer anmärkningsvärt. För det första positionerade sig Storbritannien tillsammans med de europeiska länderna. För det andra har Starmer tidigare haft en strategi som syftat till att undvika konfrontation med president Trump. Samtidigt har den brittiska regeringen varit noga med att poängtera Storbritanniens beroendeställning gentemot USA vad gäller säkerhet, samt vikten av att upprätthålla den särskilda relationen mellan länderna.

En fortsättning av existerande trender

De första efterverkningarna av Grönlandskrisen pekar mot en förstärkning av tidigare trender i E3-länderna.

Frankrike upplever medvind för idén om europeisk strategisk autonomi. Macron har beskrivit Grönlandskrisen som en strategisk väckarklocka för hela Europa. Han torde emellertid mer syfta på övriga europeiska stater än Frankrike. Från franskt håll ses händelseutvecklingen som ett bevis på nödvändigheten av att minska beroendet av ”allt som inte är europeiskt” genom utveckling av europeiska staters försvarsförmågor, europeisk produktion samt prioritering av europeisk försvarsmateriel.

Storbritannien står i spaget mellan USA och Europa. Krisen har inte förändrat fundamenten i förhållnings sättet till USA och Nato. Det djupa beroendet av USA inom försvar och kärnvapenavskräckning gör att Storbritannien troligen fortsatt kommer att värna om en nära relation. Samtidigt talas det om en omstart med EU efter Labourregerings tillträde.

Tyskland försöker att balansera den transatlantiska relationen genom en slags diversifiering och att minska beroendet av USA genom att öka den egna styrkan.

Tysklands förbundskansler Friedrich Merz betonar behovet av gemensamt, samstämmigt och beslutsamt europeiskt agerande. Detta menar förbundskanslern har varit en effektiv strategi för att hantera Trumpadministrationen under Grönlandskrisen, men även under processen mot att säkra amerikanska säkerhetsgarantier för Ukraina. Prioriteringarna tycks i grunden vara oförändrade, då den tyska regeringen varken har förkastat den transatlantiska relationen eller varnat för Natos upphörande i och med krisen. Tvärtom betonar förbundskanslern Natos fortsatta värde för samtliga medlemmar, även för USA. Den tyska regeringens linje är att bevara de amerikanska bidragen till Natos avskräckning och försvar, särskilt till kärnvapenavskräckningen, samtidigt som en ökad europeisk förmågeuppbyggnad och ökat europeiskt samarbete är prioriterade.

Möjliga utvecklingsvägar för europeisk säkerhet

Mot bakgrund av de europeiska stormakternas skilda säkerhetspolitiska traditioner finns det flera möjliga utvecklingsvägar för det framtida europeiska försvarssamarbetet.

För det första kan de bilaterala samarbetena mellan E3 fördjupas. Storbritannien och Tyskland slöt 2025 ett omfattande bilateralt samarbetsavtal fokuserat på säkerhet och försvar. Lancaster House-avtalet från 2010 mellan Frankrike och Storbritannien uppdaterades i juli 2025 och omfattar nu samarbete på fler områden än tidigare. Förutom stärkt bilateralt samarbete uttrycker parterna sitt stöd till Nato, en stärkt transatlantisk länk, parallellt med en satsning på europeisk förmågeutveckling. Ett fördjupat samarbete kring kärnvapenförmågor omfattar forskning, men även stärkt förmåga att fatta koordinerade beslut och konsolidering av icke-spridningsavtal. Samtal om en utveckling av en europeisk avskräckningsförmåga pågår mellan flera europeiska stater. Macron har aviserat en ”aktualisering” av den franska kärnvapendoktrinen under våren, i synnerhet dess europeiska dimension.

För det andra kan förslag om en ny europeisk säkerhetsarkitektur aktualiseras. Grönlandskrisen har återupplivat tanken på ett mer formaliserat säkerhets-samarbete mellan europeiska stater, exempelvis i form av ett europeiskt säkerhetsråd. En sådan struktur skulle troligen inkludera E3, men även kunna inkludera andra likasinnade stater.

För det tredje kan det redan pågående försvarsindustriella samarbetet inom Europa fördjupas. Det finns starka politiska och ekonomiska skäl till att öka detta samarbete inom Europa och att påskynda produktionstakten. Att ställa om europeisk försvarsindustri tar

tid, samtidigt som europeiska försvarsföretag oundvikligen konkurrerar. En annan fråga är om europeiska stater är beredda att anskaffa mer europeisk försvarsmateriel.

För det fjärde kan populistiska partier få ökat inflytande över regeringsmakten i E3, vilket kan förändra samarbetsdynamiken mellan länderna. Dessa partiers syn på Nato, europeisk integration och Ryssland skiljer sig åt, men deras tillträde till makten kan bromsa de ambitioner som finns om ökat europeiskt försvarssamarbete.

NORDEN, BALTIKUM OCH POLEN – EN SVÅR BALANSGÅNG FÖR DANMARKS GRANNAR

Under Grönlandskrisen ställdes Danmarks nordiska grannar – Finland, Norge och Sverige – inför problem som liknade Danmarks, om än i mindre akut form. Det samma gäller Baltikum och Polen. Samtliga dessa länder är hotade av Ryssland och är, på grund av sin begränsade militära förmåga, beroende av USA som skyddsmakt mot Ryssland. De sätter värde på Nato och den regelbaserade världsförordningen, inklusive principen om territoriell integritet. Sedan Trumps återinträde som president i januari 2025 har de gått en balansgång mellan att å ena sidan försöka blidka USA och att å andra sidan upprätthålla integritet och europeisk sammanhållning. De aktuella ländernas agerande under Grönlandskrisen kan ses som en fortsättning av denna politik. Liksom tidigare gjorde länderna något olika avvägningar, och man kan finna både likheter och skillnader mellan deras respektive förhållningssätt under krisen.

Enat nordiskt agerande med nyansskillnader

De nordiska ländernas agerande utvecklades under krisens gång. De gav inledningsvis försiktiga solidaritetsförklaringar till Danmark, men undvek att öppet kritisera USA:s agerande. Under krisens upptrappning i januari skärpte de sin hållning mot USA. Den 14-15 januari meddelade Sverige, Norge och Finland sina beslut att skicka militär personal till övningen Arctic Endurance på Grönland. Länderna framhöll att detta gjordes inom ramen för en tidigare inplanerad Natoaktivitet och framställde deltagandet som ett sätt att visa europeiskt ansvarstagande för Grönland, inte riktat mot USA. Danska medieuppgifter indikerar dock att det från dansk sida också fanns en avsikt att avskräcka USA och om nödvändigt försvara Grönland mot ett amerikanskt angrepp.¹ Huruvida de övriga nordiska länderna var införstådda med detta är inte känt, men

frågan är av intresse när man försöker analysera deras agerande under krisen. Finland använde sig av en något mer lågmäld kommunikation än Norge och Sverige, men när Trump annonserade att länder som bidragit med personal till övningsverksamheten på Grönland skulle beläggas med tullar skärpte alla tre länderna sin retorik.

Skillnaderna i kommunikationsstil kan troligen härledas till ländernas utrikes- och säkerhetspolitiska traditioner samt skillnader gällande utsatthet gentemot Ryssland och säkerhetsberoendet av USA. Dessa nyansskillnader ändrar inte bilden av ett enat nordiskt agerande som mycket väl kan komma att upprepas framöver.

Ett försiktigare agerande från Baltikum och Polen

Generellt kan sägas att de baltiska staterna och Polen har intagit en mer avvaktande hållning än sina nordiska grannar. Det krävs mycket för att någon av staterna öppet ska konfrontera USA. De uppfattar det ryska hotet som än mer akut än de nordiska länderna. Därtill väger de baltiska staterna och Polen än större vikt vid USA som skyddsmakt än sina nordiska grannar.

Inget av länderna skickade militär personal till Grönland under krisen. Estland och Lettland har ställt militär personal till Danmarks förfogande för framtida övningsverksamhet på Grönland, men understryker att detta ska ses i ljuset av det hot som USA ser i Arktis. I senare uttalanden framhåller länderna, liksom Litauen, att Nato gemensamt bör öka säkerheten i Arktis för att tillmötesgå amerikanska krav. Polska uttalanden indikerar att ett polskt militärt bidrag till Grönland inte är aktuellt.

Turerna kring militära bidrag exemplifierar balansgången som Grönlandskrisen har inneburit för Baltikum. Det är inte känt om Danmark har efterfrågat militär personal från länderna, eller om länderna valt att avvakta i väntan på bifall från USA. Den väg som länderna valde kan ses som en medelväg mellan å ena sidan stöd till Danmark och Grönland, å andra sidan ett sätt att undvika konfrontation med USA.

De flesta politiska uttalanden framhåller vikten av nedtrappning och dialog, men Polens undertecknande av det gemensamma uttalandet den 6 januari, som också tydligt markerar stöd för Danmarks och Grönlands territoriella integritet, avviker på ett intressant sätt från mönstret.

¹ Fastrup, Niels *et al.*, 'Danmark var klar til kamp: Her er ordren til de danske soldater i Grønland', *Danmarks Radio*, 23 januari 2026, hämtad från <https://www.dr.dk/nyheder/indland/danmark-var-klar-til-kamp-her-er-ordren-til-de-danske-soldater-i-groenland> (11.02.26); Granlund, John, 'Spelet bakom insatsen på Grönland: Satte militären i beredskap', *SVT Nyheter*, 23 januari 2026, hämtad från: <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/spelet-bakom-insatsen-pa-gronland-satte-militaren-i-beredskap> (11.02.26)

Relationen till USA – vital men hotad

Den transatlantiska relationen har skakats i grunden och ses som alltmer bräcklig. Samtidigt ser Norden, Baltikum och Polen fortsatt ett värde i att behålla så mycket som möjligt av amerikanskt engagemang för europeisk säkerhet och undviker att själva ta steg i en annan riktning. Länderna ser inga alternativ till Nato och dess artikel 5, åtminstone inte på kort eller medellång sikt. I värsta fall ser man ett värde i Nato som säkerhetsorganisation även utan USA:s deltagande, men detta är inte något som diskuteras offentligt.

Länderna gör vad de kan för att behålla amerikanskt engagemang för europeisk säkerhet. Man strävar fortsatt efter fungerande relationer till Trumpadministrationen och bibehåller kontakterna till andra delar av det amerikanska etablissemang. Detta syns i hur Norges statsminister Jonas Gahr Støre och Finlands president Alexander Stubb efter tullhoten väddjade om nedtrappning i ett meddelande till Trump. Likaså kan Stubbs uppsökande av den republikanske senatoren Lindsey Graham omedelbart efter Trumps tal i Davos tolkas som ett försök att indirekt påverka Trumpadministrationen till att bevara Nato.

Samtliga länder har tidigare förordat ett större europeiskt ansvarstagande som avlastning till USA, snarare än ett självständigt europeiskt försvar. Deras agerande under Grönlandskrisen indikerar att denna hållning ligger fast. Samtidigt höjs varnande röster för vad ett mer oförutsägbart amerikanskt agerande innebär. Frågan om alternativa säkerhetsarrangemang har behandlats på olika sätt i länderna. I Norden är ett nordiskt samarbete som komplement till Nato relativt okontroversiellt, medan funderingar om en plan B möter motstånd i Baltikum och Polen.

Framtiden för regional säkerhet

De nordiska länderna strävar efter att stärka sitt regionala samarbete, parallellt med och inom ramen för Nato, inte istället för Nato. Samtidigt har osäkerheten kring USA:s roll ökat. Detta talar för en ytterligare stärkt nordisk gemenskap. Ökat nordiskt säkerhetssamarbete lär lanseras som ett ökat nordiskt ansvarstagande för Natos regionala planering, men innebär i praktiken också förberedelser för ett mindre funktionellt Nato. De fyra nordiska länderna kommer sannolikt att utgöra kärnan i samarbetet, men i vissa sammanhang kan även bredare

konstellationer omfattande framförallt Baltikum och Polen bli aktuella, t.ex. inom Östersjösamarbetsformatet NB8+.² Samtidigt kommer varje land fortsatt sträva efter närmast möjliga bilaterala relationer till USA, vilket kan gå ut över gemensamma ansträngningar.

I synen på EU:s roll som säkerhetsorganisation har länderna haft något olika ståndpunkter. Klyftan har dock minskat de senaste åren och sannolikt kommer man att fortsätta närma sig varandra. Inget av länderna ser EU som en försvarsallians eller som en möjlig sådan, men på senare år har man öppnat för fler områden där EU kan komplettera Nato. För Finland, Baltikum och Polen har EU också haft ett bredare säkerhetspolitiskt värde som en västlig gemenskap. Denna roll, och i synnerhet den ekonomiska maktpotential som eventuellt hade ett visst inflytande över USA under krisen, kan komma att ses som än viktigare i framtiden. Frågan om norskt EU-medlemskap har fått förnyad aktualitet i samband med krisen, och med hänvisning till bl.a. säkerhetsläget har också Sveriges finansminister rest frågan om svenskt medlemskap i valutaunionen EMU.

Medan de nordiska länderna troligen fortsatt kommer hålla en korrekt ton mot USA och göra sitt bästa för att bevara Nato i sin nuvarande form lär nordiskt samarbete stärkas framöver. Om den transatlantiska länken på ett avgörande sätt försvagas kan dock nordiskt försvarssamarbete bli ett sätt att, så långt möjligt, tillgodose regional säkerhet utan Nato. Möjliga indikatorer på att man går i den senare riktningen skulle kunna vara en stark prioritering av nordiska (och andra europeiska) leverantörer i framtida försvarsmaterielinköp, gemensam förmågeutveckling utan direkt koppling till Natos förmågemål, ett fördjupat försvarspolitiskt samarbete i Östersjöregionen, stabssamtal, ledningsstrukturer och samövningar.

Sammanfattningsvis tillhör samtliga dessa länder de mest atlantistiska i Europa, vilket har präglat deras hantering av krisen. Kontrasterna som inom denna ram finns mellan å ena sidan Norden, å andra sidan Baltikum och Polen kan förklaras av inomnordisk solidaritet samt skillnader i synen på Ryssland och USA. I ett bredare perspektiv är samtliga länders huvudsakliga oro att frågan om Grönland, och de motsättningar som den skapar mellan alliansens medlemmar, försvagar den transatlantiska länken och överskuggar frågan om Rysslands krig mot Ukraina och Ryssland som ett hot mot Europa.

² Island saknar ett eget försvar och räknas därför inte in i nordiska eller nordisk-baltiska försvarssamarbeten. Island deltar dock i det utrikespolitiska samarbetet.

NATOS TRANSATLANTISKA BALANSGÅNG

USA:s fortsatta engagemang har avgörande betydelse för Natos avskräcknings- och försvarsförmåga. Alliansens roll under Grönlandskrisen var i huvudsak att utgöra ett politiskt forum för förhandlingar och kompromissökande och ett militärt verktyg för att uppfylla amerikanska krav genom ett ökat fokus på Grönland.

När vi skriver om Nato/Alliansen i det politiska spåret avses här generalsekreterare Mark Rutte och hans internationella stab. Dessa har ingen egen beslutanderätt och ska formellt endast stödja och implementera allierades beslut, men rollen som generalsekreterare ger samtidigt möjligheter till självständigt agerande, vilka Rutte nyttjade under krisen.

Natos prioritet var och är att behålla amerikanskt engagemang för alliansen och begränsa konsekvenserna av Trumpadministrationens politik för sammanhållningen. Till detta kommer ett ständigt behov av att behålla, alternativt åtminstone utåt ge en bild av, största möjliga enighet. Nato sökte därför en pragmatisk lösning på Grönlandskrisen, d.v.s. något som samtliga parter kan leva med och som gör frågan mindre akut.

Rutte använde verktyg som smicker och utformande av ett löst ramverk för ett framtida Grönlandsavtal för att skapa en diplomatisk väg ut ur krisen, en s.k. *off-ramp*. I detta tänjde han på sitt formella mandat. Rutes vilja att av Trump uppfattas som en acceptabel aktör i krisen förklarar troligen varför han inte tydligt uttalade sitt stöd för ett medlemslands suveränitet. Före Davos höll Rutte i offentligheten en låg profil i Grönlandsfrågan, vilket av kritiker tolkades som överdriven eftergivenhet mot Trump.

Tills vidare innebär detta en spänning mellan Nato-sekretariatet och enskilda medlemsstater. Sådana tendenser syntes i hur statsminister Frederiksen uttryckte att Rutte inte har mandat att förhandla för Danmarks räkning. Rutte har instämt i detta, men även andra medlemsstater har sannolikt synpunkter på hans agerande i förhållande till Trumpadministrationen.

Nato har även en roll i det militära spåret och hör samman nu det amerikanska kravet om ett ökat ansvarstagande för Natos norra flank, bl.a. genom multidomänoperationen Arctic Sentry som inleddes 11 februari. Behovet av att säkra alliansens relevans för dess viktigaste medlem har alltid funnits, men är nu mer akut. I praktiken innebär det åtminstone kortsiktigt en kraftsplittring från andra uppgifter som avskräckning och försvar längs den östra flanken, även om det ytterst

beror på omfattningen och varaktigheten av insatserna i området.

Mer generellt kan Grönlandskrisen och de ökade splittringarna inom Nato som den är ett symptom på komma att begränsa alliansens effektivitet och avskräckningsförmåga. Tillgängliga resurser kan spridas på allt fler uppgifter och trovärdigheten för artikel 5 kan sjunka såväl inom som utanför alliansen. Åtgärder för att säkerställa att de militära resurserna räcker för samtliga uppgifter blir viktiga, liksom åtgärder för att reparera sammanhållning och förtroende för alliansåtagandena.

Det är utmanande att bedöma Grönlandskrisens mer långsiktiga återverkningar för Nato eftersom plan A med fortsatt nära transatlantiskt samarbete inom Nato, ökat europeiskt ansvar för konventionellt försvar och ökad regionalisering är förvillande lik plan B med mer självständig europeisk försvarsförmåga och fler regionala samarbetsformat. Dessutom kommer en majoritet av de allierade att porträttera åtgärder för det senare som centrala för det förra.

Exempel på indikatorer som kan tolkas i båda riktningarna kan vara omfattningen på Natoaktiviteter kopplade till Grönland, minskat europeiskt motstånd mot mer substantiellt försvarssamarbete inom EU-ram, ökat inomeuropeiskt samarbete kring kärnvapenavskräckning, framtida förmågeutveckling och materielinköp samt gemensamma övningar, stabssamarbete och ledningskedjor.

EU – ÖKAD AGENS SOM HANDELPOLITISK AKTÖR

Grönlandskrisen visar att EU kunde agera mer samstämt än förväntat. Att EU-kommissionen har exklusiv befogenhet för handelspolitiken var centralt för unionens förmåga att agera förberett, samlat och kraftigt på Trumps hot om tullar. Medan unionen under sommaren 2025 valde att acceptera ett tullavtal, som av vissa kritiker beskrevs som förödmjukande, utvecklades situationen under Grönlandskrisen i en annan riktning. När en medlemsstats nationella suveränitet direkt hotades signalerade unionen acceptans för ekonomiska kostnader för att försvara denna grundläggande princip.

Det rådde en – åtminstone utåt sett – stark politisk enighet avseende motåtgärder som reaktion på de amerikanska hoten om ytterligare tullhöjningar på 10 procentenheter mot de stater som deltog i Arctic Endurance. EU-kommissionen hade redan under våren 2025 förberett ett tullpaket avsett att träda i kraft vid ett utblivet handelsavtal mellan EU och USA. Paketet hade

ett värde om cirka 93 miljarder euro och var bl.a. riktat mot varor framförallt med ursprung i republikanskt styrda delstater.³ Denna förberedelse och ett nära samarbete mellan de direkt hotade medlemsstaterna, inklusive Frankrike och Tyskland, bidrog till att EU snabbt lyckades samordna sina ståndpunkter och kommunicera dessa. Att Paris och Berlin därtill signalerade en beredskap att vidta ytterligare motåtgärder i form av EU:s anti-tvångsinstrument gentemot USA kan vidare ses som en viktig signal för att avvärja tullhotet. Förberedelserna i samverkan och samstämmig signalering om motåtgärder var en förutsättning för EU att snabbt kunna sätta hårt mot hårt, vilket mycket väl kan ha bidragit till att dämpa den mest akuta fasen av krisen.

Grönlandskrisen har tydliggjort EU:s styrka som handelspolitisk aktör samtidigt som riskerna med ensidiga beroenden har blivit uppenbara. Dessa två faktorer kan förstärka förevarande trender för den EU-gemensamma handelspolitiken. Unionen kan försöka påskynda sin strategi för att reducera risker (*de-risking*), framförallt genom att diversifiera handelsrelationer. Ett exempel är att EU i januari 2026 kom överens om att sluta ett handelsavtal med både Indien och den sydamerikanska ekonomiska sammanslutningen Mercosur. Framgent ter det sig inte heller omöjligt att enskilda medlemsstater minskar nationella förbehåll för att få till stånd liknande avtal.

Vid sidan av de möjliga handelspolitiska effekterna kan Grönlandskrisen och den försämrade transatlantiska relationen förstärka redan pågående processer för att utöka EU:s roll inom säkerhets- och försvarspolitiken. Redan under våren 2025 presenterade EU-kommissionen ett omfattande paket för att stärka Europas försvarsförmåga, vilket inkluderade bl.a. nya lånemekanismer för europeisk upprustning (s.k. SAFE-lån). Detta var en tydlig konsekvens av den vidgade transatlantiska sprickan som framträdde i början av 2025 med J.D. Vances tal vid säkerhetskonferensen i München, då han anklagade Europa för svaghet och bristfällig demokrati, samt vid Zelenskyjs besök i Ovala rummet som urartade och avbröts i dramatiska former.

De osäkerheter som Grönlandskrisen har skapat torde således bidra till ett momentum för ytterligare initiativ för att förstärka EU:s roll inom säkerhet och försvar. Det är troligt att detta sker inom de områden där EU kan verka för påskyndad europeisk förmågeuppbyggnad, inte minst inom försvarsindustri. Avgörande att följa blir bl.a. hur unionen utformar de

försvarsindustriella initiativen, t.ex. vad gäller graden av öppenhet för amerikanska företag samt ingångarna för amerikanska företag inom kritiska teknologier. EU:s breda inriktning för handels- och energipolitiken är ytterligare indikatorer för EU:s roll och prioriteringar framgent i relation till externa parter, inte minst gentemot USA.

RYSK KONTINUITET OCH OPPORTUNISM

De ryska reaktionerna bör primärt betraktas mot bakgrund av tre bestående faktorer som dominerar ryskt säkerhetspolitiskt agerande.

Den första faktorn är den ryska federationens fastslagna strategi gentemot USA, Europa och Nato. USA utgör vid sidan av Nato som helhet den motståndare som den ryska politiska ledningen jämför sig med, och mäter sig emot. Den ryska målsättningen att söka splittra Väst och utnyttja redan existerande friktioner i de transatlantiska relationerna får därmed sägas ha vunnit ny grund som ett direkt resultat av den amerikanska administrationens politik. Att så är fallet blir även uppenbart genom att studera de ryska uttalanden som fällts i samband med krisen, exempelvis den ryska kritiken av Danmark som kolonialmakt på Grönland. Således ligger den ryska federationens säkerhetspolitik gentemot USA och Europa fast på längre sikt.

Den andra faktorn är de ryska säkerhetspolitiska intressena i Arktis såsom de är kodifierade i officiella dokument, exempelvis utvecklingsstrategin för Arktis fram till 2035, eller den nationella säkerhetsstrategin. Den nuvarande politiken fokuserar på inrikes utveckling av de ryska arktiska regionerna, i synnerhet avseende utbyggnad av infrastruktur. Av geografiska skäl har Grönland inte tidigare stått i fokus i den ryska Arktispolitiken.

Den tredje faktorn är den ryska federationens pågående krig i Ukraina. Kriget är det som primärt påverkar den ryska politiska ledningens handlingsutrymme, prioriteringar, beslutsfattande, och analysförmåga. Således, när det genom den amerikanska politiska ledningens försorg uppstår ett tillfälle för den ryska politiska ledningen att utnyttja, kommer denna att ta detta tillvara. Detta beteende är i sig inte nytt, men den politiska kontexten är för närvarande synnerligen gynnsam för ryska intressen. Det fokus som Grönlandsfrågan har upptagit i europeisk politik är till fördel för Ryssland, eftersom det oundvikligen förflyttar fokus från Ukraina.

Det som i Europa benämns som Grönlandskrisen jämförs i det ryska informationsutrymmet med

³ 'US tariffs: economic, financial and monetary repercussions', *European Parliament, Economic Governance and EMU Scrutiny Unit*, juli 2025, hämtad från: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/764382/ECTI_IDA\(2025\)764382_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/764382/ECTI_IDA(2025)764382_EN.pdf) (05.02.26), ss. 2, 7.

annekteringen av Krim. Denna jämförelse är intressant i flera bemärkelser. Den amerikanska politiken gentemot Grönland och Danmark både bekräftar och förstärker den ryska uppfattningen om stormaktens rätt till intressesfärer, liksom rätten att hävda dessa med våld. I nuläget synes alltså en viss samsyn råda mellan USA och Ryssland i denna fråga, men såväl ländernas tidsperspektiv och strategiska prioriteringar förblir radikalt olika. Konstanten i sammanhanget är Rysslands strategiska målsättningar. Dessa ligger fast både gentemot Europa och ett ombytt USA.

KINA BIDAR SIN TID

Kinas agerande har varit relativt återhållsamt. Trumps påståenden om att Kina utgör ett säkerhetshot mot Grönland har avfärdats som överdrivna och en förevändning för att främja amerikanska mål. Kina har istället framställt sig som en ansvarfull global aktör som verkar för en fredlig, stabil och hållbar utveckling i Arktis.

Pekings relativt lågmälda agerande kan tolkas som att Kina vill undvika ökad uppmärksamhet kring de egna aktiviteterna i regionen. Dessa har successivt ökat, inte minst vetenskapligt, diplomatiskt och ekonomiskt. Sedan 2018 har Kina en officiell Arktisstrategi, kallar sig en ”nära-Arktis stat” och har särskilt utvecklat ett allt närmare samarbete med Ryssland.

Grönlandskrisen är för Kina ytterligare ett tecken på en allt djupare spricka i den transatlantiska relationen och betraktas samtidigt som en existentiell kris för den USA-ledda liberala världsordningen. Att Trump har åsamkat USA:s allianssystem, inte minst Nato, påtaglig skada kan på sikt gynna Kina eftersom detta system har varit en av USA:s främsta strategiska fördelar gentemot landet. Kina försöker redan utnyttja situationen för att stärka sina band till europeiska länder och presentera sig som ett attraktivt och pålitligt alternativ till USA, inte minst avseende ekonomi och handel.

Grönlandskrisen kommer förmodligen inte att resultera i någon större förändring av Kinas strategi gentemot USA, varken avseende Arktis eller generellt. Arktis utgör inte en central utrikespolitisk prioritering för Kina. Däremot kan Peking tvingas till tillfällig taktisk återhållsamhet, särskilt om USA och Nato förstärker sin närvaro i Arktis.

Mer generellt betraktas krisen som ett ytterligare bevis på att Trumpadministrationen agerar alltmer unilateralt och aggressivt då den anser att vitala intressen står på spel. Hur detta kan komma att påverka USA:s agerande mot Kina och dess närområde är svårt att förutse. Kinas eget förhållningssätt gentemot USA är dock oförändrat. Även om USA numera officiellt prioriterar

den västliga hemisfären först bedömer Peking att USA fortfarande betraktar Kina som sin främsta säkerhetspolitiska utmaning även för en lång tid framöver.

SÄKERHETSPOLITISKA IMPLIKATIONER

Grönlandskrisen är långt mer än en bilateral dansk-amerikansk fråga. Den är ett symptom på tillståndet i de transatlantiska relationerna och påverkar inte bara den europeiska säkerhetsordningen utan har även globala konsekvenser. Vår kunskap om vad som faktiskt skedde under krisen är ofullständig, och ny information kan komma att föranleda ändrade slutsatser. Likaså kan nya perspektiv på krisen och dess innebörd tillkomma med tiden. Inte desto mindre kan vissa tentativa slutsatser om krisen och dess implikationer dras.

USA:s roll och global säkerhet

USA initierade krisen men spelar samtidigt en unik roll som supermakt och garant för europeisk och global säkerhet. Det kan diskuteras i vilken grad USA:s agerande drevs av Trumps personliga ambitioner respektive säkerhetspolitiska överväganden, men Grönland fortsätter att spela en roll för amerikansk säkerhet vilken måste ses i ett globalt sammanhang. Ön har länge ansetts vara viktig för försvaret av Nordamerikas luft- och förbindelserna över Nordatlanten. Hur relevant den senare aspekten kommer att bli framöver avgörs av hur direkt engagerat USA kommer att vara i försvaret av Natos europeiska medlemmar, men den förra förblir relevant även med det ökade fokus på den västra hemisfären som Trumpadministrationen har signalerat. Trumps retorik om rysk och kinesisk närvaro runt Grönland må ha varit överdriven, men Grönland kan potentiellt spela en roll i försvaret mot ryska och kinesiska kärnvapenrobotar. Detta och Trumps utspel om robotförsvaret *Golden Dome* på Grönland återspeglar alltså säkerhetspolitiska intentioner.

Grönland spelar också en roll i stormaktskonkurrensen. Kina har t.ex. visat intresse för Grönlands sällsynta jordartsmetaller. Trots diverse hinder för utvinandet av dessa är tillgången till metaller en fråga med både säkerhetsmässiga och ekonomiska implikationer för USA. Grönlandsfrågan kan knappast anses vara löst, utan kan förväntas förbli ett element i USA:s relationer med Kina, Ryssland och Europa.

Nato och transatlantisk säkerhet

USA:s agerande under krisen förebådar troligen vad dess allierade kan vänta sig under de kommande åren. Nato överlevde även denna gång, men det råder stor osäkerhet om hur USA kommer att förhålla sig till den

transatlantiska säkerhetsordningen. En minskad amerikansk roll i försvaret av Europa framstår som sannolik. Konkret kan detta innebära ett minskat men avgörande stöd, en kraftig neddragning eller t.o.m. direkt fiendlighet, som under Grönlandskrisen.

Danmark/Grönland utsattes för ett tryck från USA som en Natoallierad knappast har fått känna av tidigare. I en situation som många inte kunde föreställa sig höll Danmark/Grönland hårt på sin suveränitet och verkar t.o.m. ha förberett sig på att försvara den med vapenmakt. Denna ”röda linje” kompletterades med en tydlig vilja att diskutera grönländsk säkerhet med USA och tillmötesgå amerikanska önskemål, så länge de inte gick ut över den nationella suveräniteten.

De europeiska aktörer som har granskats var mindre direkt utsatta än Danmark men ställdes inför samma grundläggande problem, och liksom Danmark försökte de gå en balansgång mellan att å ena sidan försöka säkra USA:s fortsatta engagemang i Europa och Nato genom att visa sig nyttiga för USA och att hålla Trump på gott humör, och å andra sidan dra gränser när Trumpadministrationens agerande verkade hota vitala intressen.

Vissa aktörer betonade anpassning till USA. Hit hör Nato, representerad av generalsekreteraren, de baltiska staterna och Polen. Övriga aktörer – de nordiska länderna, E3 och EU – kompletterade på olika sätt anpassningen med motstånd: tydligare uttalanden till stöd för Danmark, deltagande i Arctic Endurance och ekonomiska åtgärder mot tullhotet.

Både anpassning och motstånd innebär risker för Europa. Exemplet Danmark visar att även stora investeringar i att vara en mönsterallierad till USA inte nödvändigtvis behöver ge utdelning, medan konsekvent motstånd i form av t.ex. kritik av USA och dess politik, kraftfulla ekonomiska åtgärder och säkerhetspolitiska lösningar som är riktade mot USA kan vara farliga för ett Europa som alltjämt är militärt, ekonomiskt och teknologiskt beroende av USA.

En fråga med implikationer för framtida krishantering är vilken typ av europeiskt agerande som fick Trump att backa. Var det anpassningen, motståndet eller kombinationen av de båda? Frågan förtjänar fördjupad analys, med medvetenhet om att svaret kan vara komplext och kanske inte kommer att utgöra en enkel formel som alltid lyckas. I sammanhanget är det också viktigt att värdera den relativa betydelsen av Europas agerande i förhållande till det inrikespolitiska motståndet mot Trumps agerande. I vilken grad kan Europa påverka Trumpadministrationens agerande, och i vilken grad styrs det av interna faktorer i USA som ligger bortom Europas kontroll?

Motiven för Trumpadministrationens agerande påverkar också utsikterna för en långsiktig lösning av krisen. Här blir det av intresse att följa hur processen mot en ökad roll för Nato i Arktis utvecklas. Gällande Natos framtid blir det också intressant att se hur alliansen hanterar de påfrestningar som avvägningen mellan Arktis och den östra flanken innebär, liksom hur man hanterar de potentiella spänningarna mellan europeiska medlemsstater kring prioriteringen av Arktis i förhållande till den östra flanken. Om Trumps egenheter, ideologiskt grundad expansionism och/eller en orubblig uppfattning om att USA:s säkerhet kräver kontroll av Grönland är drivande så försvåras naturligtvis förhandlingslösningar, medan de underlättas om USA kan acceptera lösningar som är förenliga med dansk suveränitet.

Frågan har även implikationer för den transatlantiska relationen bortom Grönlandsfrågan. Huruvida Europa och omvärlden tolkar Grönlandskrisen som främst ett uttryck för en bredare amerikansk kursändring eller istället främst som ett uttryck för Trumps ledarstil/personlighet blir centralt för hur Europa kommer att agera på sikt. Om agerandet tolkas som främst ett uttryck för USA:s kursändring ökar sannolikheten för verklig gardering (*hedging*) eller t.o.m. europeisk autonomi. Om Trump själv däremot tillskrivs mer förklaringsvärde kan balanseringsförsöken tills vidare fortsätta, med utsikter till förbättrade transatlantiska relationer när Trump lämnar scenen.

Europeisk enighet på kort och lång sikt

Ett intryck från krisen är att Europa reagerade med relativ enighet. Trots betydande skillnader mellan de två kriserna kan en jämförelse med USA:s invasion av Irak 2003 vara illustrativ. Under Grönlandskrisen gjorde olika europeiska aktörer olika avvägningar mellan anpassning och motstånd, men till skillnad från 2003 splittrades de inte i två läger som stödde respektive motsatte sig USA:s agerande. Det är värt att notera E3-ländernas relativa enighet 2025-26, som står i kontrast till splittringen 2003 mellan Frankrike-Tyskland och Storbritannien.

En faktor bakom den relativa enigheten 2025-26 var sannolikt att den anpassningsbetonade politik som flera europeiska aktörer bedrev under större delen av 2025 helt tydligt inte var tillräcklig för att förhindra ett minst sagt oönskat amerikanskt agerande. När anpassningen misslyckades blev inslaget av motstånd större. Tyngdpunkten i Europas kollektiva agerande försköts i riktning mot mer motstånd. Man kan se vissa paralleller till motsvarande tyngdpunktsförskjutning i Europas förhållande till Ryssland i samband med eskalationen i

Ukraina 2022, när de mer Rysslandskritiska länderna hållning fick märkbart ökat genomslag.

Grönlandskrisen kan komma att förstärka tendenser till europeisk enighet i säkerhetspolitiken, men det återstår att se om så blir fallet. Faktorer som t.ex. kvarvarande spänningar mellan atlanticism och kontinentalism, bl.a. mellan E3-staterna, och ett ökat inflytande för euroskeptiska partier kan komma att verka i motsatt riktning.

På kort sikt torde konvergensen underlättas av dels insikten om att Europa i allt mindre grad kan förlita sig på USA, dels det faktum att förstärkandet av europeisk försvarsförmåga inom, eller som ett komplement till, Nato i praktiken har stora likheter med ett förstärkande som syftar till att ersätta Nato. Till exempel kan ökade försvarsanslag, förstärkning av försvarsindustrin och fördjupade regionala samarbeten tjäna båda syftena. Andra åtgärder skulle dock vara tydligare indikatorer på att man rör sig i riktning mot en separat europeisk säkerhetsordning, t.ex. konsekvent prioritering av europeisk försvarsmateriel framför amerikansk samt militär planering och utveckling av militära förmågor utanför Natos ram. I den grad som EU utvecklas i riktning mot ökad säkerhetspolitisk agens, exempelvis genom etablerandet av ett europeiskt säkerhetsråd, kan även det peka i samma riktning.

Ett fundamentalt problem med varje försök att upprätta en renodlat europeisk säkerhetsordning är det fortsatta beroendet av USA samt att även Europas militärt starkaste stater, Storbritannien och Frankrike, har begränsade ekonomiska resurser. Tyskland är ekonomiskt starkare men dess politiska vilja att rusta upp kan inte tas för given. I fallet Polen saknas inte viljan att rusta, men trots betydande militära investeringar kan landet inte bära upp en europeisk säkerhetsordning utan USA – något som man för närvarande dessutom starkt motsätter sig.

Ryssland, Kina och den globala ordningen

Ryssland och Kina var inte direkta aktörer i krisen, och den förändrar inte heller deras grundläggande politik mot USA. Krisen har inneburit vissa vinster för

Ryssland och Kina. Båda staterna ser USA:s ifrågasättande av den regelbaserade världsordningen som något positivt, liksom splittringen inom det transatlantiska lägret. Medan krisen förskjuter uppmärksamhet från Rysslands krig mot Ukraina använder Ryssland samtidigt USA:s krav på Grönland för att rättfärdiga sin annektering av Krim.

På längre sikt kan krisen innebära ytterligare rysk-kinesiska vinster, men också förluster. Å ena sidan ser Kina en öppning för att stärka de ekonomiska banden med Europa på USA:s bekostnad, och om Nato bryter samman uppfylls ett av Rysslands centrala säkerhetspolitiska mål sedan flera decennier. Ett sådant scenario skulle kraftigt stärka Rysslands position i Eurasien och radikalt försämra Europas säkerhet. Å andra sidan kan nettoeffekten av den nuvarande turbulensen istället bli ett stärkt Europa, vilket skulle gå emot Rysslands intressen. En eventuell stärkt amerikansk och/eller europeisk närvaro i Arktis kan också begränsa Kinas och Rysslands inflytande där.

Framåtblick

Grönlandskrisen har klingat av, men kan blossa upp igen. Krisen är ett uttryck för mer djupgående, underliggande spänningar i den transatlantiska länken och man kan därför även förvänta sig andra transatlantiska kriser under de kommande åren. Nato överlevde även denna kris, men den transatlantiska säkerhetsordningen kommer säkerligen att förändras mer eller mindre djupgående som ett resultat av USA:s radikalt ändrade hållning till både denna och till sin globala roll.

Så länge Trumpadministrationen inte helt överger Europa kommer kontinenten att stå inför avvägningen mellan anpassning och motstånd i förhållande till USA, och även inför valet mellan att stärka den europeiska pelaren i Nato eller ersätta alliansen med en mer renodlad europeisk säkerhetsordning. Den första vägen framstår alltjämt som mer sannolik, men USA:s age-rande och/eller trender i Europa kan göra den senare utvecklingen tänkbar på längre sikt. ■

Författare

Alina Engström och *Olof Kronvall* (red.), *Albin Aronsson, Maria Engqvist, Niklas Granholm, Carina Gunnarson, Jakob Gustafsson, Eva Hagström Frisell, Calle Håkansson, Johannes Milich, Emelie Moregård, Björn Ottosson, Anna Savolainen, Emelie Thorburn, Christopher Weidacher Hsiung*, verksamma vid FOI:s enheter för Euroatlantisk säkerhetspolitik, Global säkerhetspolitik och Euroasiatisk säkerhetspolitik.